

¹¹ Рабінович П. М. Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти): Пр. Львів. лаб. прав людини і громадянина / П. М. Рабінович, Н. М. Раданович; Акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Л.: Астрон, 2002. – 192 с.

¹² Верланов С. О. Економічні і соціальні права людини: європейські стандарти та їх впровадження в юридичну практику України (загальнотеоретичне дослідження). – Л.: Край, 2009. – 196 с.

¹³ Лихолат І. П. Превентивна юстиція – елемент системи охорони та захисту прав особи / І. П. Лихолат // Часопис Київського університету права. – № 4, 2015. – С. 24–27.

¹⁴ The European Convention on Human Rights : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html>

Резюме

Барабаш Ю. В. Відхилення від зобов'язань у дотриманні державою Європейської конвенції з прав людини в Україні.

У статті вказані основні відхилення держави від зобов'язань в дотриманні Європейської конвенції з прав людини в Україні. Охарактеризовано погляди науковців щодо вказаної проблеми, вказано на можливі шляхи її вирішення.

Ключові слова: права людини, міжнародні стандарти, імплементація, захист прав, Європейська конвенція з прав людини, Конституція України.

Резюме

Барабаш Ю. В. Отклонения от обязательств в соблюдении государством Европейской конвенции о правах человека в Украине.

В статье указаны основные отклонения государства от обязательств в соблюдении Европейской конвенции по правам человека в Украине. Охарактеризованы взгляды ученых относительно указанной проблемы, указано на возможные пути ее решения.

Ключевые слова: права человека, международные стандарты, имплементация, защита прав, Европейская конвенция по правам человека, Конституция Украины.

Summary

Barabash Y. Derogations from the obligations in abiding by the state of the European Convention on Human Rights in Ukraine.

The article has shown the main derogations from the obligations of the state in abiding by the European Convention on Human Rights in Ukraine. There have been characterized the views of scientists on this problem and given some possible ways to solve it.

Key words: human rights, international standards, implementation, protection of human rights, the European Convention on Human Rights, the Constitution of Ukraine.

УДК-341.1/8

О. І. КОТЛЯР

Ольга Іванівна Котляр, кандидат юридичних наук, доцент ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ФОРМА НАСИЛЛЯ НАД УРАЗЛИВИМИ ГРУПАМИ НАСЕЛЕННЯ

Актуальність даної теми дослідження зумовлена тим, що цей рік залишається так само складним щодо ситуації з біженцями. Число людей, які перемістилися внаслідок конфліктів та переслідувань, досягло більше ніж 50 мільйонів чоловік, що є одним із найбільш високих рівнів з часів Другої світової війни. Нині це одна з глобальних проблем сучасності, а міграційна криза в Європі є однією з найбільш актуальних та болючих тем останнього часу. Потік біженців з Близького Сходу та Африки – двох частин світу, де йде громадянська війна, а також страшенне зубожіння, розруха та голод – не припиняється.

Безперечним є той факт, що жорстокі конфлікти і гуманітарні кризи є живильним середовищем для торгівлі людьми. Такі ситуації, як переслідування, довільні затримання, тортури, звалтування, викрадення і насильницькі зникнення, руйнування будинків, зростання цін на продукти харчування і поступове обмеження доступу до водопостачання і санітарних послуг, що підвищує ризик виникнення хвороб і голоду, викликають внутрішні і міжнародне переміщення населення та примусову міграцію. Багато людей, прямуючи на пошуки більш безпечного та забезпеченого життя, стають жертвами торговців і експлуататорів.

Жертвами торгівлі людьми стають і біженці, і особи, що просять притулок, і навіть внутрішньо переміщені особи. Всі вищезазначені категорії мають право на захист своїх ключових прав людини, так само як і пов'язані з їхнім статусом додаткові види захисту.

Зауважимо, що торгівля людьми – це злочин, характерний для ситуацій під час і після конфлікту, і він, як правило, має явний гендерний ухил. Наприклад, торгівля чоловіками і хлопчиками ведеться для поставки комбатантів воюючим сторонам. З іншого боку, для жінок і дівчаток в умовах збройних конфліктів посилюється небезпека сексуальної експлуатації, яка включає в себе викрадення, оборнення в сексуальне рабство і примус до занять проституцією¹. Жертв такої експлуатації можуть перевозити через зовнішні кордони, а потім продавати і доставляти в інші регіони або країни. Крім того, їх можуть продавати в цілях примусової праці для армій і збройних груп. Поряд із цим договірні шлюби або обіцянки надати роботу за кордоном у якості домашньої прислуги, які, відповідно до очікувань жінок, повинні забезпечити їх дітям краще життя, часто роблять їх уразливими для торгівлі людьми з метою комерційної сексуальної експлуатації та примусової праці, включаючи домашнє рабство. Крім того, в ході збройних конфліктів воєнізовані групи можуть наносити серйозну шкоду громадам, примусово мобілізувати дітей в якості бійців і працівників, у тому числі в сфері незаконного обігу наркотиків.

Події останніх років доводять, що люди, які покидають зони конфліктів і надзвичайних ситуацій в пошуках притулку, піддають своє життя підвищеній небезпеці у важких умовах пересування по морю і по суші. Тим, кому вдасться вижити в небезпечній подорожі, загрожує великий ризик постраждати від торгівлі людьми, оскільки вони виявляються в скрутному становищі і не мають перспективного вибору. Їм доводиться жити з постійною невпевненістю, в умовах відсутності фізичної, емоційної та психологічної безпеки, фінансової потреби і недостатньою правовою і соціальною інтеграцією в громадах приїому. Недостатній ступінь інтеграції означає, що їх доступ до освіти, медичного обслуговування та житла досить обмежений. Це також означає, що вони стикаються з серйозними перешкодами при працевлаштуванні на легальному ринку праці і часто можуть знайти роботу тільки в неформальному секторі економіки. За своєю природою неформальний сектор є нерегульованим, що робить його ідеальним середовищем для роботодавців або посередників, що займаються експлуатацією працівників і торгівлею ними. Оскільки на дітей в періоди гуманітарних криз лягає важкий тягар обов'язків щодо сприяння в забезпеченні фінансової стабільності їх сімей, ці діти можуть не тільки стати вразливими від торгівлі людьми, а й, швидше за все, опинитися працевлаштованими в нерегульованому неформальному секторі, оскільки не реалізується їх право на освіту.

На початку 2016 р. питання про захист прав дітей, дотримання законних інтересів неповнолітніх, які вимушено залишили свою країну, набуло трагічного характеру в Європі. Поліцейська служба Євросоюзу (Європол) надала дані про те, що більше 10 тисяч дітей, які прибули в Європу без супроводу дорослих, пропали безвісти за останні два роки. Як зазначено в доповіді, діти зникли вже після реєстрації в установах ЄС. За минулий рік у Європу, за даними організації «Save the children», прибули 26000 дітей без супроводу дорослих. Європол говорить про 270 тисяч – 27 % від усього потоку мігрантів. Їхня доля залишається одним з найгостріших питань при вирішенні кризи біженців. Європол звертає увагу влади тих країн, через які лежить так званий Балканський маршрут, на проблеми зі зникненням дітей, закликаючи їх бути більш уважними як до самих неповнолітніх біженців, так і до діяльності кримінальних угруповань в регіоні².

Зазначимо, що переважна більшість біженців потрапляє на територію країн Євросоюзу за допомогою організованих злочинних угруповань. Вирушаючи в поїздку, люди часто не мають необхідних документів. Вони намагаються скористатися процедурою отримання притулку.

Відповідно до визначення Комісії ЄС, нелегальним вважається іммігрант, який незаконно в'їхав на територію держави-члена ЄС через сухопутні, морські або повітряні кордони, включаючи транзитні зони аеропорту самостійно або за допомогою кримінальних угруповань³.

У зарубіжній літературі вживається декілька термінів для визначення нелегальної міграції. Нелегальних або незаконних мігрантів (*illegal migrants*) називають також мігрантами з нерегульованим статусом (*irregular migrants*), не документованими мігрантами (*undocumented migrants*), мігрантами без дозволів (*unauthorized migrants*). Поділ нелегальної міграції на «контрабанду людей» (*human smuggling*), яка здійснюється за згодою мігранта, і «торгівлю людьми або трафік (*human trafficking*)» з метою експлуатації» було введено Протоколами до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Конвенції Палермо), прийнятою в грудні 2000 року.

Термін «полегшена нелегальна імміграція» (*facilitated illegal immigration*), який застосовується в Євросоюзі, по суті об'єднує ці два поняття за однією ознакою: спеціалізуються на нелегальній імміграції групи і особи «полегшують» мігранту доступ на територію ЄС. Однак, поділ все ж визнається законодавчо, хоча часто важко на практиці розпізнати, яким способом мігрант проник на територію ЄС. Контрабанда людей вважається злочином проти держави, коли порушуються його межі і закони. Трафік – набагато тяжкий злочин не тільки проти держави, а й особи⁴.

Конвенція про Європол визначає «контрабанду» мігрантів (*smuggling*) як «Навмисні дії з метою фінансового збагачення щодо полегшення в'їзду, проживання та найму на роботу в державах-членах ЄС, є порушенням існуючих в країні правил і умов». Даний вид «полегшеної нелегальної імміграції» включає, таким чином, виготовлення і надання мігрантам фальшивих в'їзних документів, видів на проживання, забезпечення транспортування до місця призначення⁵.

Незаконне ввезення мігрантів і торгівля людьми пов'язані з переміщенням людей з метою отримання прибутку. Однак у разі торгівлі людьми повинні бути присутніми, окрім незаконного ввезення мігрантів ще два додаткові елементи:

- 1) наявність незаконної форми вербування, така як примус, обман або зловживання владою;
- 2) діяння повинно бути скоєно заради певної мети експлуатації, хоча така мета не обов'язково повинна бути досягнута.

У випадках торгівлі людьми основним джерелом доходу для злочинців є дохід, який отримується за рахунок експлуатації жертв у формі проституції, примусової праці або іншим шляхом. У випадках незаконного ввезення мігрантів основним джерелом доходу є плата за незаконне ввезення, яку вносить незаконний мігрант, і зазвичай взаємовідносини між злочинцем і мігрантом припиняються з моменту прибуття останнього в країну призначення. Іншим значним розходженням між незаконним ввезенням мігрантів і торгівлею людьми є те, що незаконне ввезення мігрантів завжди носить транснаціональний характер, а торгівля людьми може бути, а може і не бути такою.

Торгівля людьми і незаконне ввезення є різними злочинами, проте вони представляють схожі кримінальні проблеми. Їх правові визначення містять загальні елементи. Фактичні випадки можуть включати елементи обох злочинів, або вони можуть взаємно перетворюватися, адже багато жертв торгівлі людьми починають свою подорож, давши згоду на те, щоб їх незаконно ввезли з однієї держави в іншу.

Торгівля людьми, особливо жінками і дітьми, – це багатогранне явище, яке найчастіше взаємопов'язане з так званими змішаними міграційними потоками, які охоплюють найрізноманітніші категорії переміщених осіб, в тому числі біженців, шукачів притулку, економічних мігрантів та інших мігрантів, які переміщуються, в основному нелегально, по аналогічним маршрутам, використовуючи схожі засоби пересування, але в силу різних причин.

Особи, які постраждали від торгівлі людьми, не завжди відразу ж потрапляють в змішаний міграційний потік як жертви цієї торгівлі; вони можуть стати її жертвами в ході поїздки або після прибуття в країну транзиту або призначення. Процес їх міграції нерідко починається з незаконного провезення, а потім, на більш пізньому етапі, перетворюється в торгівлю людьми. Первісна згода на будь-який – легальний або нелегальний міграційний план не має на увазі, що відповідний випадок повинен неодмінно кваліфікуватися як незаконне перевезення. Коли мігранти в ході своєї поїздки або після прибуття в країну призначення опиняються в ситуаціях, пов'язаних з нелегальним статусом або експлуатацією, і коли їх права істотно обмежуються або повністю порушуються, такі випадки слід кваліфікувати як торгівлю людьми.

В інтересах полегшення страждань біженців та переміщених осіб необхідно вести боротьбу проти мереж незаконної торгівлі у взаємодії з країнами походження, транзиту та призначення; з експлуатацією мігрантів контрабандистами і мережами незаконної торгівлі. Як вже вище зазначалося для вирішення цієї проблеми існують такі універсальні механізми, як Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності⁶ та Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності⁷ Даний протокол є найбільш значущою і впливовою міжнародно-правовою угодою щодо припинення торгівлі людьми. У грудні 2003 р. Протокол, який часто зустрічається у літературі під назвою Палермський (від міста Палермо, де він був прийнятий – *О.К.*) набув чинності і з того часу був ратифікований багатьма державами (на січень 2015 р. протокол підписало 117 держав, а учасниками є 166 країни). Цілі цього Протоколу полягають у: а) попередженні торгівлі людьми і боротьбі з нею, приділяючи особливу увагу жінкам і дітям; б) захисті та допомозі жертвам такої торгівлі при повній повазі їхніх прав людини; і с) заохоченні співробітництва між Державами-учасницями в досягненні цих цілей.

Для врахування регіональної специфіки торгівлі людьми необхідні регіональні і субрегіональні документи і механізми, які є сполучною ланкою між міжнародною діяльністю та місцевими реаліями.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) приділяє підвищену увагу проблемі торгівлі людьми з 2000 р., коли було прийнято перше рішення Ради міністрів про активізацію зусиль ОБСЄ у сфері боротьби з торгівлею людьми. У 2003 р. був затверджений План дій ОБСЄ з боротьби з торгівлею людьми, а в 2006 р. був призначений Спеціальний представник і координатор з питань боротьби з торгівлею людьми. У 2007 р. була прийнята Платформа дій по боротьбі з торгівлею людьми, а в 2013 р. схвалено «Додавання до Плану дій ОБСЄ з боротьби з торгівлею людьми: 10 років по тому».

Протокол проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю і повітря⁸ визначає незаконний ввіз мігрантів наступним чином: «незаконний ввіз мігрантів» означає забезпечення з метою одержання, прямо або посередньо, будь-якої фінансової або іншої матеріальної вигоди, незаконного в'їзду до будь-якої Держави-учасниці будь-якої особи, яка не є її громадянином або не проживає постійно на її території» (ст. 3 (а)).

У цьому визначенні незаконного ввезення мігрантів розглядається тільки незаконне пересування людей через міжнародні кордони. Протокол проти незаконного ввезення мігрантів встановлює кримінальну відповідальність (криміналізує) нелегальне ввезення з метою отримання вигоди особою, яка вчиняє таке діяння. Наголосимо, що положення даного Протоколу не застосовні до тих, хто організовує незаконний в'їзд для себе або для інших, при цьому не отримуючи вигоди для себе. Наприклад, особи, які вчиняють таке діяння для членів своєї родини, або благодійні організації, що допомагають переміщенню біженців або претендентів на отримання цього статусу. У Протоколі проти незаконного ввезення мігрантів не розглядаються аспекти звичайного нелегального в'їзду. Підкреслимо, що в даному документі прийнята нейтральна позиція щодо питання покарання тих, хто незаконно в'їхав на територію держави».

Рада Безпеки в жовтні 2015 р. прийняла резолюцію 2240 (2015), яка надала державам-членам Європейського союзу правові гарантії, необхідні для боротьби з незаконними торговцями в Середземномор'ї⁹.

Дана резолюція покликана поставити заслін діяльності організованих злочинних співтовариств, що займаються незаконним провозом мігрантів і торгівлею людьми.

Висновки. Отже, торгівля людьми є складною проблемою, яку можна розглядати з різних точок зору, включаючи: права людини; боротьбу зі злочинністю та кримінальне правосуддя; міграцію; сексуальну експлуатацію і працю.

Ця складність відбивається в широкій лінійці відповідних договорів, які разом складають кодифіковану (засновану на договорах) правову систему, яка стосується питань торгівлі людьми. Невелика кількість договорів стосуються виключно питання торгівлі людьми. Велика частина договорів розглядає якийсь один вузький аспект, найбільш вразливу групу або конкретний прояв торгівлі людьми.

Різниця між торгівлею людьми та незаконним ввезенням мігрантів відноситься до галузі права, її буває важко встановлювати і пред'являти на практиці. Це відбувається через те, що торгівля людьми та нелегальне ввезення мігрантів є процесами часто взаємопов'язаними і майже завжди супроводжуються переміщеннями, потоками, перетинами і переходами.

¹ Advancement of women Informal thematic debate on the theme «Gender equality and the empowerment of women» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org/womenwatch/daw/documents/ga61.htm>

² 10,000 unaccompanied refugee children 'are missing in Europe. [Electron resource] – Access mode: http://www.independent.co.uk/news/world/10000-unaccompanied-refugee-children-are-missing-in-europe_a6845081.html

³ Communication from the Commission on Policy priorities in the fight against illegal immigration of third-country nationals /*COM/2006/0402 final *// Brussels. 19.7.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52006DC0402>

⁴ *Sörensen P.* Cases of Child Trafficking. ERA Forum. – Vol. 8 – N 4. – 2007. – P. 486.

⁵ Решение №2009/371/ПВД Совета о создании Европейского полицейского ведомства (Европол) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_a78

⁶ Конвенция Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/orgcrime.shtml

⁷ Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_791

⁸ Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_790

⁹ Adopting Resolution 2240 (2015), Security Council Authorizes Member States to Intercept Vessels off Libyan Coast Suspected of Migrant Smuggling [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/press/en/2015/sc12072.doc.htm>

Резюме

Котляр О. І. Торговля людьми як форма насилля над уразливими групами населення.

У статті проводиться дослідження проблеми торгівлі людьми. Розглядається формування норм міжнародного права про відповідальність за торгівлю людьми. Підкреслюється, що переважна більшість біженців, шукачів притулку перетинають кордони без законного дозволу, без необхідних документів, що в свою чергу призводить до того, що вони часто стають жертвами кримінальних структур. Відзначається, що торгівля людьми є складним злочинном, яке складається з трьох окремих етапів: вербовання, перевезення, експлуатації.

Ключові слова: міжнародне право, права людини, біженці, мігранти, торгівля людьми.

Резюме

Котляр О. И. Торговля людьми как форма насилия над уязвимыми группами населения.

В статье проводится исследование проблемы торговли людьми. Рассматривается формирования норм международного права об ответственности за торговлю людьми. Подчеркивается, что подавляющее большинство беженцев, искателей убежища пересекают границы без законного разрешения, без необходимых документов, что в свою очередь приводит к тому, что они часто становятся жертвами криминальных структур. Отмечается, что торговля людьми является сложным преступлением, которое состоит из трех отдельных этапов: вербовки, перевозки, эксплуатации.

Ключевые слова: международное право, права человека, беженцы, мигранты, торговля людьми.

Summary

Kotlyar O. Human trafficking as a form of violence on vulnerable populations.

The article deal with the human trafficking problem. The article discusses the formation of international law on liability for trafficking in persons. The article stresses that the vast majority of refugees, asylum seekers cross the border without legal authorization, without the necessary documents, which in turn leads to the fact that they often fall victim to criminal organizations. Noted in the article that human trafficking is a complex crime, which consists of three distinct phases: the recruitment, transportation, exploitation.

Key words: international law, human rights, refugees, asylum, human trafficking.